

ECD/EDO PENTRU DIRECTORI

Conștientizare

Corect sau greșit?

Pregătire

Cum devii autentic și clar

Acțiune

Drepturile în acțiune

ȘCOALA CARE ARE LA BAZĂ DREPTURILE OMULUI

ȘCOALA CARE ARE LA BAZĂ DREPTURILE OMULUI

Људска права у школи

Као директор школе, у овом приручнику ћете пронаћи предлоге како да процените и унапредите примену људских права у својој школи. Овај фокус се може позитивно сагледати из више углова, а најважније је да ли основни систем вредности у довољној мери промовише учење кроз инклузију и лични развој сваког ученика ваше школе. Да ли су наставници, остали запослени, родитељи, управа, као и да ли сте се ви ангажовали у напорима промовисања и примене инклузије и људских права и да ли сте се односили према свима са истим узајамним поштовањем?

У том смислу, предлажемо дискусију на пет тема, на које се надовезују одговарајућа питања:

1. Да ли је ваша школа **проактивна у инклузији** и тражи, односно омогућава учешће свих ученика, посебно оних 'различитих' у етничком, културолошком, језичком, социо-економском смислу, као и у смислу вештина и компетенција?
2. Да ли је ваша школа **академски ефикасна и релевантна** и да ли одговара на потребе ученика у контексту животних вештина и знања и компетенција које су им за то потребне?
3. Да ли је ваша школа довољно **здрава и безбедна** да омогући остваривање емоционалне, психолошке и физичке добробити ученика?
4. Да ли је ваша школа **родно одговорна** што се огледа у креирању окружења и компетенција којима се подржава једнакост?
5. Да ли ваша школа активно укључује ученике, породице и локалну заједницу **у све облике живота** и рада у школи?

Постоји кратки уводни текст за сваку од пет тема којим се подржава ваша свест и свест ваших сарадника. У наставку се налази листа индикатора на основу којих имате самопроцену свог колектива. На постојеће можете додати и неке друге.

Предлог наше самопроцене су:

Заједно са својим тимом одаберите једну од пет тема. Молимо вас да унутар одабране теме сузите процену на 10 индикатора који вас највише интересују.

	(Тема 1) Инклузивност	(Тема 2) Ефикасност	(Тема 3) Здравље и безбедност	(Тема 4) Родност	(Тема 5) Укљученост локалне заједнице
Кључно питање	Колика је инклузивност моје школе и како запослени суштински разумеју инклузију?	Колика је моја школа ефикасна у академским знањима у испуњавању обећања о квалитетном образовању за све?	Колика је здрава и безбедна моја школа у остваривању емоционалног, психолошког и физичког благостања ученика?	Да ли је моја школа родно одговорна у креирању окружења и компетенција којима се подржава једнакост?	Колика моја школа активно укључује ученике, њихове породице и заједницу у све облике живота и рада школе?

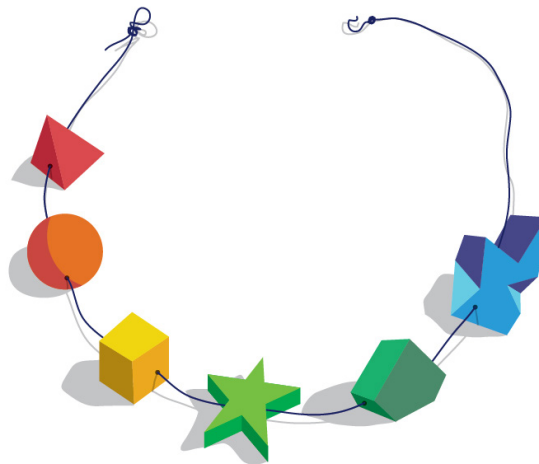
Људска права у школи -Тема 1:

Инклузивност и људска права у мојој школи

Свест

Као и други директори школа, знате и до сада сте чули и читали много пута: Образовање је препознато као људско право у бројним значајним међународним конвенцијама.

Посебно се Конвенција о правима детета Уједињених нација односи на права све деце испод 18 година. Препознаје образовање као званично право и једнаку могућност за свако дете. Чланом 28 Конвенције загарантовано је право на обавезно основно образовање за сву децу, прогресивно и напредно средњошколско образовање које би требало, у сваком случају, да буде доступно свима, као и доступност вишем образовању у смислу капацитета. Наводи се обавеза државе да усвоји мере у вези похађања школе и дисциплине, истовремено штитећи достојанство деце. Подстиче међународну сарадњу у погледу образовања, посебно елиминисања незнања и неписмености и промовише приступ научним и техничким знањима. Члан 29 дефинише циљеве образовања и, препознајући индивидуалност деце, препоручује да образовање буде усмерено ка личности, талентима и способностима сваког детета.

У целини гледано, осим одредби које се односе на приступ, право на образовање обухвата обавезу држава да се суздрже од дискриминације на свим нивоима система образовања и да постави миимимум образовних стандарда за унапређивање квалитета образовања.

И сада: главни сте у вашој школи. Имате ограничене ресурсе, суочавате се са свакодневном рутином и проблемима које решавате. Омогућавање елементарног функционисања саме школе је велики задатак. Додатно, морате одржавати окружење у којем је свако добродошао и које погодује свима и у којем се образују сви ученици независно од њиховог полних, физичких, интелектуалних, социјалних, емоционалних, језичких и других индивидуалних карактеристика. Ваша школа мора бити инклузивна институција, што је законом дефинисано у многим државама. Какав задатак је пред вама!

Ваша је одговорност да осигурате да сви запослени у школи поштују и унапређују различитост и једнаке могућности за све. Штавише, желите да се свака различитост третира као могућност а не као препрека квалитетном образовању.

Али где сте ви у свом овом поштовању? Каква су ваша сећања која се тичу инклузије? Да листе икада лично били изопштени? Да ли сте одувек били успешан ученик, наставник и главни у школи и развијали сте свест о томе док се остали нису укључивали? Било би корисно да критички преиспитате ово питање и самостално процените своју ситуацију, искуство и вредности. Да ли ћете иницирати деловање само онда када се у потпуности слажете да подржите све који су укључени у ово деловање заједно са вама? Уколико је тако, омогућавате другима који први пут имају искуство са инклузијом и сведоче о томе колико су интензивно укључена људска права у школи у практичне промене, због чега сви ученици могу бити успешни – независно од свог порекла или вештина и компетенција.

Experience shows that these changes will be to the advantage of all students in your school in that they support quality teaching and learning for all. Furthermore, it is not only the students who benefit – everyone else will feel included. In an inclusive micro-society that embraces parents, teachers, school staff and administrators, the board and everyone in the community will be collaborating with your school. Are you ready for this adventure?

Још важније је да би ваши наставници требало да имају или да развију широко разумевање инклузије (као појма). На састанцима, заједно са Тимом за инклузивно образовање (школским педагогом, психологом, дефектологом, педагошким асистентом и наставницима који имају додатна знања и обуке у овом подручју) морате наћи начин да подржите развој свог наставног особља у овоме.

Прво, сви дотични морају имати основно разумевање инклузивности. Текст и линк у наставку би могао помоћи у разјашњавању овог концепта.

Инклузија у образовању је више него што многи мисле! <https://inclusiveeducation.ca/about/what-is-ie/>
18 август 2020.

Од своје почетне концепције почетком 20. века па све до недавно, 'квалитетно образовање' се тумачило као 'укључивање ученика са инвалидитетом / сметњама у развоју' или 'са посебним потребама за учењем / тешкоћама у функционисању' у редовну наставу у учионици. Многи и данас је још тако разумеју.

Међутим, инклузивно образовање значи да сви ученици похађају школу, да су добродошла у школу која им је у близини, у разреде који су прилагођени узрасту и у којима се подржава учење, сарадња и учешће у свим облицима живота и рада у школи.

Инклузивно образовање се тиче свега онога што развијамо и дизајнирамо у нашој школи и нашим програмима и активностима, како би сви ученици могли да уче и заједнички учествују.

Инклузивно образовање се односи на обезбеђивање приступа квалитетном образовању свим ученицима, тако што ће се пронаћи ефикасни одговор на њихове различите потребе у смислу да је респонсиван, прихватајући, са поштовањем и подржавајући. Ученици учествују у програму образовања у заједничком окружењу за учење уз подршку смањењу и уклањању физичких баријера и других препрека које могу довести до искључења.

Инклузивно образовање се остварује у заједничком окружењу за учење, као место у којем ученици различитог порекла и са различитим способностима уче заједно у окружењу које негује инклузију. Заједничко окружење за учење се користи највише за часове планиране наставе и могу се одвијати у учионици, библиотеци, сали за физичко, просторима за драмске и музичке активности, кантинама, игралиштима и у локалној заједници. Стога је заједничко окружење за учење место у којем ученици са сметњама у интелектуалном развоју или другим потребама које траже посебну подршку, могу учити заједно са својим вршњацима, пре него одвојено. Тим за инклузивно образовање одређује (на препоруку наставника) да ли је потребна израда индивидуалног образовног плана за ученика.

Ефикасно заједничко окружење за учење:

- Омогућава сваком ученику да у целости учествује у окружењу за учење које је дизајнирано за све ученике и које дели са вршњацима у одабраном образовном окружењу.
- Обезбеђује позитивну климу, промовише осећа припадности и обезбеђује напредак ученика према одговарајућим личним, социјалним, емоционалним и образовним циљевима.
- Одговара индивидуалним потребама за учењем тако што обезбеђује додатне нивое подршке и примену принципа и праксе поучавања у којем је ученик у центру.
- Заједничко окружење за учење: окружење које подржава инклузију у којем се настава изводи за све ученике различитих способности и са њиховим вршњацима у школи, док одговара њиховим индивидуалним потребама као ученика и користи се за већину времена у наставном раду и часовима.

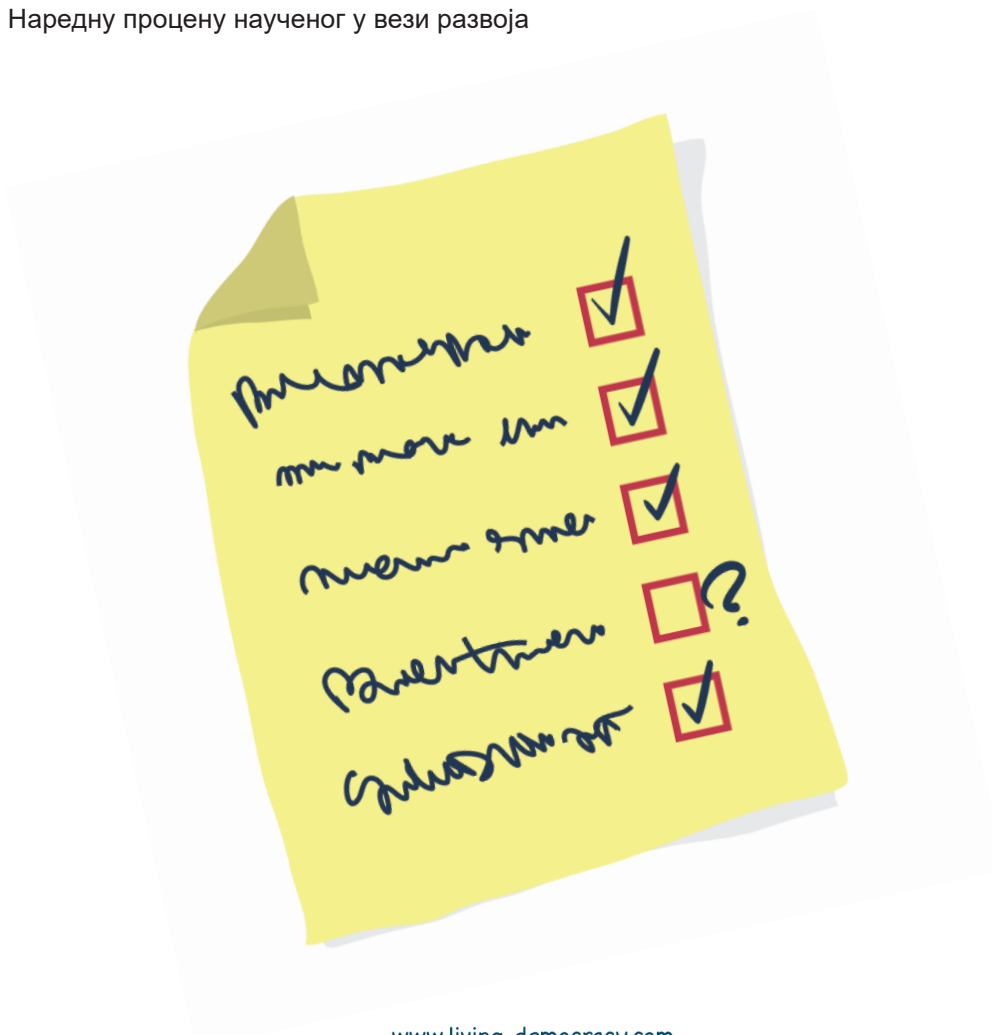
Омогућити сваком детету да има једнаке могућности за напредак у образовању, изазов је широм света. [Одрживи развој циљем 4](#) везано за образовање и [Оквир за акцију образовања 2030](#) наглашавају укључивање и правичност као полагање темеља за квалитетно образовање.

У оквиру задатка стварања ваше школе као модела за инклузивно образовање, многе ваше колеге од самог почетка морају бити са вама у истом чамцу. Потребно је да са својим тимом развијете план како боље разумети ситуацију ваше школе кроз интеграцију што више заинтересованих страна (актера).

Припрема

Које кораке предузети?

1. Оформи́те тим (ТИО) који ће радити током целог процеса. Заједно са тимом започните дискусију, разматрајте индикаторе и узмите у обзир ову листу.
  - a. Choose the important ones for your school.
  - b. Add any indicators you feel are missing.
  - c. Fill in the form with about ten indicators you find important. Be sure to choose some indicators where you do well and some you where you need additional development.

2. Заједно са својим тимом припремите план акције и временски оквир за прву процену, што ће бити полазна тачка за наредни развој. У процену укључите следеће:
  - a. Ученике
  - b. Наставнике
  - c. Остале запослене
  - d. Родитеље
  - e. Школски одбор
  - f. Чланове локалне заједнице са којима сарађујете
  - g. ...

3. Сачините акциони план са временским оквиром. Нека садржи
  - a. Профил школе након прве процене.
  - b. Кораке које је потребне предузети (у наредних шест месеци).
  - c. Наредну процену научног у вези развоја

25 индикатора којима можете проценити инклузивност ваше школе:

1. Школа има јасно исказану мисију и визију у вези своје инклузивности, образовања на бази људских права, укључујући политику против дискриминације.
2. Наставници разумеју и могу објаснити пуно значење 'инклузивног образовања' (независно од образовања ученика са сметњама у развоју или посебним образовним потребама).
3. Сви ученици који су у надлежности школе похађају школу све док се родитељи не одреде да пошаљу дете у приватну или другу школу (где је то примењиво).
4. Сви ученици су у разредима којима припадају по годинама живота.
5. Школа и све у њеном оквиру је физички доступно свим ученицима.
6. Школи је познато које организације, удружења, групе за заступање и организације у локалној заједници могу понудити ресурсе за инклузивно образовање које ће погодovati ученицима различитог порекла и способности.
7. Школа примењује неколико начина процене ученика и не оцењује ученике на основу тестова нити објављује резултате.
8. У школи постоје мере које се примењују за асистенцију ученицима са сметњама у развоју и/или са тешкоћама у функционисању, посебно у оквиру њихове заштите и реализовања учесњ (нпр. Брајева азбука, знаковни систем за децу која имају сметње слуха, вишејезичке изворе учења).
9. Наставници обилазе 'модел школе' и/или присуствују радионицама ради развоја инклузивности школе и самих учионица. Стога похађају напредну професионалну обуку у редовном обиму како би унапредили своја потребна знања, вештине и ставове који су потребни за инклузивни приступ настави у типичној школи и учионици.
10. Родитељи и организације или групе из локалне заједнице су упознати са инклузивним образовањем и нуде нове идеје и ресурсе како би помогли школи да што више остварује инклузивност.
11. Школа на посебан начин приказује да сви наставници и сва администрације разумеју важност инклузивног образовања (као што су механизми којима се гарантује приступ школи и образовање свим ученицима независно од њиховог порекла или способности).
12. Школа има (или има у плану да оформи) остварену различитост међу запосленима (која се састоји од жена и мушкараца различитог порекла у смислу расе, националности, физичких способности, верске припадности, језика, социо-економског статуса, итд.). У земљама у којима наставнике школе именује држава на основу испита итд., школа при запошљавању узима различитост као предност.
13. Школа поштује све ученике у погледу њихове верске припадности; ученици имају прилику да уче о различитим религијама и системима веровања.
14. Школа увек има у залихама чисту, пијаћу воду, а продаје и здраву, хранљиву и високо квалитетну храну / грицкалице, чиме омогућава поштовање посебног плана исхране за све религије.
15. Наставници имају висока очекивања од свих ученика, независно од њиховог порекла или способности и охрабрују их да заврше школу.
16. Наставници знају шта од ресурса имају у школи и шта од њих могу користити у раду са ученицима којима је потребна додатна подршка, укључујући сметње у развоју, инвалидитет и посебне образовне потребе.
17. Сви ученици имају уџбенике и средства за рад који одговарају њиховим потребама.
18. У школи су загарантоване активности учења у различитим облицима као што је индивидуални рад, рад у пару, групни рад и фронтални рад.
19. Ученици имају могућност да уче матерњи језик, док се настава све време изводи на званичном језику.
20. Сви ученици учествују у изради правила понашања у учионици и школи, чиме подржавају инклузију, недискриминацију и спроводе превентивне активности везано за насиље и злостављање.
21. У процесу наставе и учења, као и у коришћењу свих материјала за рад, укључени су сви ученици на оптималан начин и без дискриминације, независно од њиховог порекла и способности.
22. У средствима за рад које обезбеђује школа, деца различитог порекла и способности су приказана у позитивном контексту. Ученици разумеју концепт инклузивног образовања и умеју да идентификују сва одступања (неравнотеже и предрасуде) у културној, верској, етничкој, родној и другим различитостима приказаним у средствима за рад.
23. Ученицима са физичким сметњама и тешкоћама је омогућена реализација физичких активности и развоја.
24. Културом коју негује, школа охрабрује наставнике, све запослене, ученике, родитеље и чланове локалне заједнице да примене сарадњу и тимски рад кад год је потребно.
25. Ученици и родитељи учествују у процесу доношења одлука.

Акција:

Заједно са својим тимом изаберите 10 индикатора са листе.

Изабрани индикатори за инклузију	Статус овог индикатора у мојој школи од 1 до 10.	Кораци које је потребно предузети (прикупљају их тимови за дискусију).
1)	1.....10	
2)	1.....10	
3)	1.....10	
4)	1.....10	
5)	1.....10	
6)	1.....10	
7)	1.....10	
8)	1.....10	
9)	1.....10	
10)	1.....10	

1. На основу листе која се налази изнад, припремите материјале материјале у папирној форми или на флипчарт папиру које ћете дати свим заинтересованим актерима који су укључени у процес процене.
2. Организујте округли сто са различитим актерима (ученици, наставници, запослени, родитељи, школски одбор итд.). Они се, након тога, могу срести на приликама попут школских догађаја или договорених састанака, у складу са тиме колико су доступни.
3. Замолите их да изложе своју процену и дају коментаре.
4. Дајте им задатак да дођу са предлогом за унапређивање.
5. У свом тиму прикупите све коментаре и предлоге.
6. Разрадите јасан и значајан акциони план у наредних 6 до 12 месеци.
7. Известите све заинтересоване актере о акционом плану.
8. Планирајте нови период за процену (транспарентност је на првом месту!)

Људска права у школи -Тема 2:

Ефикасност у школи базираној на људским правима

Свест

Свако дете има право на образовање. Ово важно право је као принцип развијен у циљу 4 Агенде УН 2030. Свако ко је у образовању требало би да зна и разуме да образовање само по себи није довољно: ученици свих узраста имају **право на квалитетно образовање и ефикасне приступе учењу**.

Најважнији циљ ваше школе је да гарантује управо ово: сви ученици морају имати могућност да постану успешни ученици – и достигну свој ниво постигнућа, без обзира на родну припадност. образовање за све као људско право се не може остварити без вас, вође школе, тако што ћете се упитати колико је ефикасна ваша школа у систематичној подршци и колико су ваши наставници успешни у пружању индивидуалне подршке ученицима у свакодневном наставном раду.

Стварање окружења за учење које приказује и промовише широко разумевање квалитета мора бити доминантно у теми 2 – ефикасност у вашој школи базираној на људским правима. Постоји пуно критеријума за ефикасност учења. У наредне четири рубрике предложићемо вам четири важна аспекта квалитета о којима би вредело да размислите: *Квалитет у окружењу учења, способности ученика и спремност за учење, процес и садржај учења и поучавања, исходи.*

Квалитет окружења у учењу у себе укључује:

- Политику и праксу која забрањује отворену или прикривену дискриминацију, узнемиравање, понижавање, насиље, телесно кажњавање и злоупотребу супстанци,
- Карактеристике сваке учионице, залихе пијаће воде и санитарни чвор,
- Сервиси који промовишу безбедност и физичко као и психолошко здравље.

Ученици који квалитетно уче су:

- Здрави
- Добро неговани
- Спремни да уче
- Подржани у породици
- Подржани у заједници

Процес и садржај учења и поучавања:

- Са компетенцијама усмереним на ученике и њихове животне вештине,
- Са приступима образовању и технолошким апликацијама дизајнираним тако да смањују неједнакости и промовишу квалитетно учење,
- Са одговарајућим планом и програмом и пригодним материјалима за писменост и рачунање и
- Са базичним знањима као и са вештинама и компетенцијама за живот.

Исходи квалитета:

- Дефинисани исходи учења (знање, ставови и вештине),
- Пригодни / прихватљиви начини њиховог оцењивања у учионици, школи и на националном нивоу.

Припрема

Кораци који се предузимају?

1. Оформи́те тим са којим ћете радити током целог процеса. Заједно са тимом дискутујте о целовитом приступу и подробно сагледајте листу са 28 индикатора.
  - a. Изаберите оне који су важни за вашу школу.
  - b. Додајте индикаторе за које сматрате да недостају.
  - c. Упишите у табелу десет индикатора које су вам важни. Водите рачуна о томе да сте јаки у погледу неких индикатора које бирате, док вам за друге треба додатни развој и учење.

2. Припремите план акције за тим и временски оквир за прву процену, што ће бити полазна тачка за наредни развој. У процену укључите следеће:
  - a. Ученике
  - b. Наставнике
  - c. Остале запослене
  - d. Родитеље
  - e. Школски одбор
  - f. Чланове локалне заједнице са којима сарађујете
  - g. ...

3. Сачините акциони план са временским оквиром. Нека садржи
  - a. Профил школе након прве процене.
  - b. Коракe које је потребне предузети (у наредних 6 до 12 месеци).
  - c. Наредну процену научног у вези развоја

28 могућих индикатора уз помоћ којих можете проценити ефикасност ваше школе:

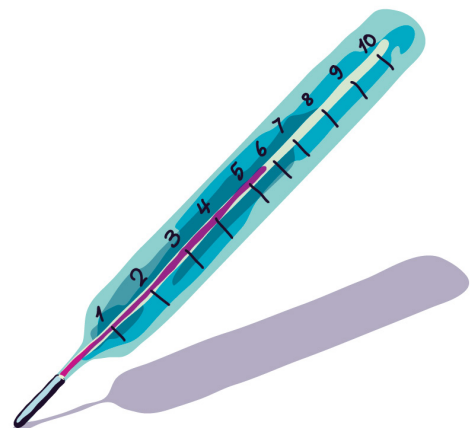
- 1) Школа има истакнуту и јасно исказану мисију и визију и разумљива је свим запосленима у школи, ученицима, родитељима и члановима заједнице.
- 2) Школа има, контролише и спроводи политику против било ког облика дискриминације који се односи на упис и наставу.
- 3) Школа има, контролише и спроводи политику против телесног кажњавања и свих других облика насиља.
- 4) Школа има, контролише и спроводи политику која се тиче прилагођених мокрих чворова и хигијене за наставнике, запослене и ученике.
- 5) Старешина школе спроводи стратешко вођење и ефикасно управљање и руководи се писаним планом супервизије.
- 6) Школа сарађује са локалном предшколском установом како би омогућила неометани наставак развоја у раном детињству.
- 7) Поседује прилагођене столове, столице и остале потрепштине у учионици како би могла да одговори потребама и способностима свих ученика.
- 8) Школско двориште пружа ученицима довољно простора за сигурну и – уколико је могуће – креативну игру.
- 9) Школска зграда и све унутар и око ње је чисто, безбедно и редовно се одржава.
- 10) Учионице су уредне и имају довољно светла, вентилације, грејања и хлађења.
- 11) Довољан број чистих и одвојених мушких и женских тоалета које користе девојчице и дечаци, као и запослени у школи.
- 12) Сви ученици имају стални приступ чистој пијаћој води.
- 13) Систем за одлагање отпада је обезбеђен, одржан и адекватан.
- 14) План и програм рада и наставни рад у учионици подржава потребе учења сваког ученика на смислен и практичан начин. Уколико се то не постиже, саветује се прилагођавање плана и програма рада.
- 15) Наставници су спремни и могу да се суоче са контроверзним / осетљивим темама (које могу израсти из садржаја учења, из уџбеника и других извора учења) и обучени да подрже критичко мишљење и разумевање.
- 16) Наставници редовно припремају планове наставе и ревидирају их у складу са променама.
- 17) Када је потребно, наставници подржавају ученике у напорима да прате наставу на службеном језику а поштују и подржавају децу у учењу матерњег језика – колико год је то могуће.
- 18) Наставници пролазе одговарајућу обуку о приступима наставног рада у којима је ученик у центру учења, како би били сигурни да ученици активно учествују у процесу учења, да се поштују индивидуалне разлике и да се промовишу благостање и добробит ученика. Наставници користе инструктивне методе које су у складу са узрастом ученика, њиховим способностима и начином учења.
- 19) Наставници редовно процењују учинак својих ученика, користећи различите врсте процене у циљу пружања повратних информација и смерница које помажу ученицима да се побољшају.
- 20) Ученици се охрабрују да раде заједно у флексибилним и хетерогеним групама на решавању проблема, да раде пројекте и постижу своје циљеве учења.
- 21) Ученици се охрабрују да изразе своје погледе и осећања кроз уметност (музику, цртање, драму, фотографију, итд.).
- 22) Учење у учионици је флексибилно, динамично и активно и одвија се у контексту реда и стабилности.
- 23) Свака учионица има 'ћачки кутак' са додатним материјалима за учење и рекреацију, као и за приказивање ученичких радова / производа.
- 24) Школа преузима кораке којима ради на препознавању наставника, као што је омогућавање напредовања у пракси – када је то могуће – и дељење постигнућа.
- 25) Наставници подржавају своја удружења тако што размењују ефикасне технике наставног рада и искуства.
- 26) Наставници имају могућност професионалног развоја као и иновација (нпр. кроз пројектно учење или технике самовршњачке рефлексije).
- 27) Наставници имају свој радни простор и/или радни простор.
- 28) Локална заједница се покреће како би подржала наставнике и њихов рад.

Акција

Изаберите у свом тиму 10 индикатора са листе.

Изабрани индикатори за ефикасност	Статус овог индикатора у мојој школи од 1 до 10.	Кораци које је потребно предузети (прикупљају их тимови за дискусију).
1)	1.....10	
2)	1.....10	
3)	1.....10	
4)	1.....10	
5)	1.....10	
6)	1.....10	
7)	1.....10	
8)	1.....10	
9)	1.....10	
10)	1.....10	

1. На основу листе која се налази изнад, припремите материјале у папирној форми или на флипчарт папиру које ћете дати свим заинтересованим актерима који су укључени у процес процене.
2. Организујте округли сто са различитим актерима (ученици, наставници, запослени, родитељи, школски одбор итд.). Они се, након тога, могу срести на приликама попут школских догађаја или договорених састанака, у складу са тиме колико су доступни.
3. Нека изложе своју процену и дају коментаре.
4. Дајте им задатак да дођу са предлогом за унапређивање.
5. У свом тиму прикупите све коментаре и предлоге.
6. Разрадите јасан и значајан акциони план у наредних 6 до 12 месеци.
7. Известите све заинтересоване актере о акционом плану
8. Планирајте нови период за процену (транспарентност је на првом месту!).

Људска права у школи -Тема 3:

Процена добробити – у односу на политике, безбедност и заштиту у мојој школи базираној на људским правима:

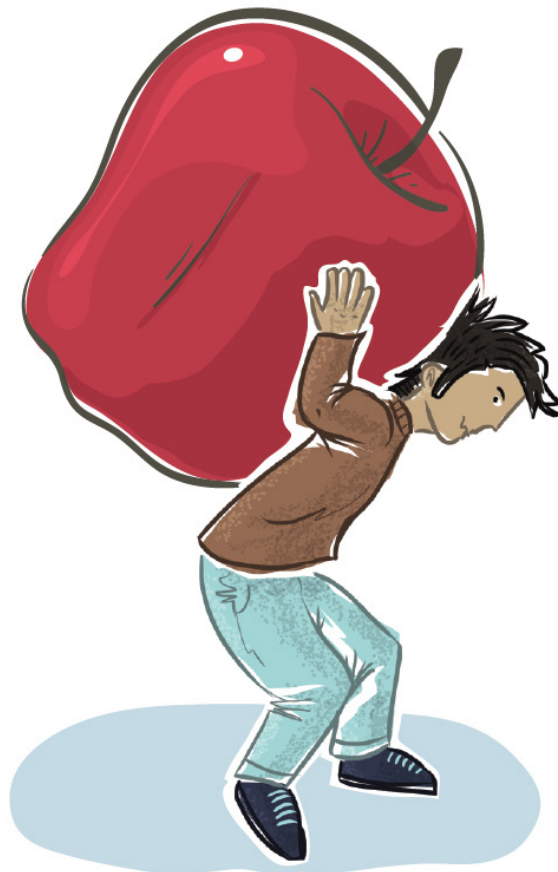
Свест

Физичко, ментално и социјално благостање чине тесно повезане кључне факторе за добре резултате учења. Добро физичко здравље ученика утиче на упис деце у школу (посебно из васпитно депривираних популација), редукује одсуство са наставе и понављање разреда и позитивно делује на даља образовна постигнућа. Када се ради о менталном здрављу, оно је много шири појам од одсуства менталне болести. Ментално здравље је стање благостања које омогућава људима да истрају у својим потенцијалима учења, да се добро носе са стресом и остану повезани са заједницом и пријатељима, што све заједно доприноси достизању социјалног благостања.

Како би се повећале могућности да особа има избор у животу, промоција и унапређивање физичког благостања и менталног здравља као базичних образовних функција, омогућава ученицима да:

- Успешно пролазе кроз своје образовање,
- Изграђују резилентност (отпорност) на недаће,
- Развију способности проактивног деловања у ситуацијама када постоје проблеми са физичким и менталним болестима – здрављем

Штавише, опрема их вештинама и поуздањем у трагању за помоћи ради ране интервенције, уколико је потребно. (<https://www.education.vic.gov.au/school/teachers/health/mentalhealth/Pages/promoting-mental-health.aspx> 21. август 2020)

Иако ваша школа дели одговорност за опште благостање ученика, мора да поседује важна упутства и позитиван утицај у многим подручјима кроз свакодневну праксу:

1. **Политика школе усмерена на благостање** ће бити од помоћи у обезбеђивању сигурног и безбедног физичког окружења и позитивног психосоцијалног окружења за ученике, чиме их на проактиван начин штити од повреда и насиља, као што су булинг (вршњачко насиље), злостављање и сексуално узнемиравање.

2. Тиме што **обезбеђује пијаћу воду и мокре чворове** као први корак у стварању здравог школског окружења, школа позитивно утиче на хигијенске навике и понашање ученика. У светлу пандемијске кризе због covid-19, сви смо свесни њиховог значаја. Ваша школа ће тежити да обезбеди одвојене тоалете и адекватне просторе само за девојчице / девојке у склопу општег поступања, како би се редуковало одсуство ученица током и пре менструације.

3. **Здравствено васпитање и образовање које је засновано на вештинама** усмерено је на стицање знања, развој ставова, вредности и важних стилова живота који су потребни како би утицали на доношење одговарајућих, позитивних одлука и како би успоставили континуитет здравих стилова живота и редуковали рањивост / осетљивост на могућност злоупотребе супстанци.

4. **Часови физичког васпитања** се у вашој школи реализују на задовољавајући начин, што може имати позитиван утицај на физичко здравље ученика, њихово самопоуздање, интелектуалне функције и смањивање стреса и анксиозности.

5. **Стручне и помоћне службе / сервиси за здравље и исхрану** су доступни свима и сигурни и могу се бавити проблемима који су краткорочно или дугорочно важни.

6. Ваша школа има за циљ да **унапреди психосоцијални развој ученика** на тај начин што ће обезбедити сигурно и подржавајуће окружење за учење, укључујући школске одморе, ваншколске активности и пут од куће до школе. Ове и вакве различите активности које су усмерене на школско окружење имају значајан утицај на општа осећања ученика док иду у школу и на креирање оптималне социоемоционалне атмосфере којима се промовише успешно и ефикасно учење.

7. **Телесно кажњавање ученика је забрањено законима а тиме и у вашој школи.** Забрањено је у великом броју европских држава као наприхватљиво и штетно по ментално здравље и ефикасност образовања. Телесно кажњавање зауставља нежељено понашање само на кратко време, док се све време ствара атмосфера изграђена на страху и срамоти. Повезано је са високом стопом проблема у менталном здрављу, укључујући злоупотребу супстанци у одраслом добу. Све је више доказа да се дисциплина учи из охрабривања, као и из последица које су поштене, чврсте и јасне.

Припрема

Које кораке предузети?

1. Оформи́те тим који ће радити током целог процеса. Започните заједничком дискусијом о приступима који су одговарајући и поново прегледајте листу индикатора.
  - а. Одаберите оне које сматрате важним за вашу школу.
  - б. Додајте индикаторе који недостају.
  - с. Испуните листу од десет индикатора које сматрате важним. Водите рачуна о томе да сте јаки у погледу неких индикатора које бирате, док вам за друге треба додатни развој и учење.

2. Припремите план акције за тим и временски оквир за прву процену, што ће бити полазна тачка за наредни развој. У процену укључите следеће:
  - а. Ученике
  - б. Наставнике
  - с. Остале запослене
  - д. Родитеље
  - е. Школски одбор
  - ф. Чланове локалне заједнице са којима сарађујете.
  - г. ...

3. Сачините акциони план са временским оквиром. Нека садржи
  - а. Профил школе након прве процене.
  - б. Кораке које је потребне предузети (у наредних шест месеци).
  - с. Наредну процену научног у вези развоја

20 могућих индикатора преко којих процењујете здравље, безбедност и заштиту у вашој школи:

- 1) Школска зграда и све унутар и око ње је чисто, безбедно и редовно се одржава.
- 2) Чиста и безбедна пијаћа вода је доступна свим ученицима и запосленима школе.
- 3) Школска продавница хране (ако је има) има у понуди безбедну и нутритивну здраву храну која је припремљена уз све хигијенске мере.
- 4) Школа има и спроводи политику обезбеђивања безбедног физичког окружења са заштитом од физичких и хемијских ризика које могу бити претња безбедности и здрављу ученика и запослених у школи.
- 5) Школа има и примењује политику обучавања наставника и има квалификоване наставнике за спровођење једноставнијих здравствених интервенција у сарадњи са здравственим радницима и укључивањем локалне заједнице.
- 6) Школа има и спроводи правилник и протокол, програме и процедуре које су осмишљене ради идентификовања, превенције и одговора на булинг (вршњачко насиље), узнемиравање, насиље, злостављање деце и занемаривање са којима су упознати сви чланови школске заједнице.
- 7) Школа има и примењује здравствено васпитање и образовање базирано на вештинама, укључујући и превенцију од ризичног понашања у смислу злоупотребе супстанци и ХИВ-а/АИДС-а.
- 8) Школа има политику која омогућава трудним девојчицама да остану уписане у школу и охрабрује их да се врате у школу након рођења детета.
- 9) Школа има и спроводи политику забране телесног кажњавања и промовише ненасилно кажњавање као прихватљиву дисциплинску процедуру.
- 10) Школа има интерне процедуре које помажу наставницима да се поштено и доследно носе са агесијом и насиљем.
- 11) Наставници не прибегавају телесним или другим казнама које емоционално делују на ученике, нити другим агресивним понашањима ради дисциплиновања ученика.
- 12) Правила дисциплине у школи су практична и јасна свима.
- 13) Школа има кодекс понашања којим је дефинисано како ученици треба да се понашају.
- 14) Школа има и спроводи прихватљиву политику безбедне употребе интернета, друштвених мрежа и одговарајућих информационих и комуникационих технологија (ИКТ).
- 15) Ученици и наставници се осећају сигурно у школи.
- 16) Запослени у школи охрабрују ученике да брину једни о другима.
- 17) Ученици су сигурни да ће добити помоћ и подршку када им буде потребно.
- 18) Школа је интегрисала здравствено васпитање и образовање базирано на [животним] вештинама. Ученици уче предмете и вештине које могу бити корисне у стварном животу у њиховом месту живљења.
- 19) Програм базиран на животним вештинама се прилагођава тако да одговара социо-културним нормама, вредностима и религијским уверењима.
- 20) Родитељи имају могућност да разговарају о школској политици и кодексима понашања и позвани су да дају свој допринос у процесу доношења одлука у школи.

Акција

Изаберите, као тим, 10 индикатора са листе.

Изабрани индикатори у вези здравља, безбедности и заштите	Статус овог индикатора у мојој школи од 1 до 10.	Кораци које је потребно предузети (прикупљају их тимови за дискусију).
1)	1.....10	
2)	1.....10	
3)	1.....10	
4)	1.....10	
5)	1.....10	
6)	1.....10	
7)	1.....10	
8)	1.....10	
9)	1.....10	
10)	1.....10	

1. На основу листе која се налази изнад, припремите материјале у папирној форми или на флипчарт папиру које ћете дати свим заинтересованим актерима који су укључени у процес процене.
2. Организујте округли сто са различитим актерима (ученици, наставници, запослени, родитељи, школски одбор итд.). Они се, након тога, могу срести на приликама попут школских догађаја или договорених састанака, у складу са тиме колико су доступни.
3. Нека изложе своју процену и дају коментаре.
4. Дајте им задатак да дођу са предлогом за унапређивање.
5. У свом тиму прикупите све коментаре и предлоге.
6. Разрадите јасан и значајан акциони план у наредних 6 до 12 месеци.
7. Упознајте све заинтересоване актере са главним планом.
8. Планирајте нови период за процену (транспарентност је на првом месту!)

Људска права у школи -Тема 4:

Процена родности у мојој школи базираној на људским правима:

Свест

Родна равноправност је у основи принципа људских права и вредности које негују Уједињене нације. Остала начела која се придружују људским правима забрањују дискриминацију на основу пола, што значи да се од државе чланице УН захтева да унапређује родну равноправност. У складу са циљем 5 Одрживог развоја УН, родна равноправност није само основно људско право већ и преко потребан основ мирног, просперитетнијег и одрживог света.

У складу са Светском здравственом организацијом, пол и род чине важне одреднице здравља. Биолошки пол, са једне стране, и род као друштвена конструкција, са друге, делују узајамно како би произвели различите ризике и рањивости на лоше здравље и разлике између мушкараца и жена у понашањима на путу тражења здравља и њихових исхода. 'Род' описује оне карактеристике мушкараца и жена које су већином стечене у друштву, док 'пол' обухвата оно што је биолошки одређено. Међутим, ови термини се често погрешно користе и у научној литератури, здравственим политикама и законодавству. (<https://www.who.int/genomics/gender/en/> 21. август 2020.).

Род се разуме као однос између мушкараца и жена, према ономе што се види и ономе што јесте. Род није биолошки одређен, нити је базиран на полним карактеристикама било жена или мушкараца. Род је друштвена творевина. У центру је организовања друштвених принципа, и често управља процесима репродукције, потрошње и дистрибуције. Упркос овој дефиницији, род се често погрешно разуме као промоција искључиво жена. Међутим, родност је фокусирана на жене и на однос између мушкараца и жена, на њихове улоге, могућности приступа и контролисања ресурса, поделе посла, интереса и потреба. Родни односи утичу на питања сигурности у кући, на породично благостање, на процесе планирања, производње и на многе друге области живота.

Род и родност интегришу сва образовна поручја како би осигурала не само да се остарују основне потребе девојчица и дечака, већ и да имају могућност – без обзира на њихов пол – да досегну своје пуне потенцијале и остваре своја људска права. Нажалост, професионалци у образовању често у родност укључују и 'додатна' понашања (оно што 'дечаки треба да раде' насупрот чега је 'оно што девојчице треба да раде'). Не успевају да виде ширу слику друштвено развијених улога и стереотипа који доводе до таквог понашања.

Родне улоге створене у друштву се уче са генерације на генерацију као део друштвене културе. Због чињенице да је родност друштвено научена конструкција (нпр. научена у породици или у школи), све што је повезано са њим се може променити како би се досегла равноправност и једнакост за жене и мушкарце.

Када смо код школе и учења, ставови и чињење породице и наставника могу имати драматичан утицај на интелектуални развој девојчица и дечака. Породица експлицитно или имплицитно (наглас изговорено или прећутно) одређује различите улоге које треба да имају дечаки и девојчице, са чиме се креће веома рано. Крос-културна истраживања су показала да деца почињу да буду свесна родних разлика и стереотипа између друге и треће године живота. До четврте или пете године живота деца су често ригиднија и склонија стереотипима него што ће бити касније. Свако одраста под утицајем своје породице и школе коју похађају многе године, много сати и дана.

Разлике засноване на полу у приступима институцијама образовања су врста [полне дискриминације](#) у образовном систему које могу утицати на мушкарце и жене током и након њиховог образовног искуства. Гледано на глобалном нивоу мушкарци су писменији од жена, иако у многим земљама преовлађује скор више писмености код жена. Мушкарци и жене налазе да постоје разлике у достизању њихових образовних циљева. Иако мушкарци и жене могу имати исти ниво образовања, много је теже женама да буду на вишим управљачким позицијама а будуће запослење и финансијске бриге се могу појачати. Мушкарци су у прошлости имали више образовања од жена, али се јаз по питању родности испунила у последњим деценијама у готово свим западним и многим незападним земљама

Да ли је уобичајено у вашој школи да се постави питање попут: „Постоји ли алтернатива томе да девојчице чисте учионицу?“ или „Шта би се десило ако би дечаци чистили учионицу а девојчице померале столове?“ Овај начин критичког мишљења може навести људе да се запитају, промисле и пажљивије погледају своје личне претпоставке.

Да ли девојчице и дечаци имају једнаке могућности да уђу у вашу школу? Да ли у вашој школи девојчице и дечаци комуницирају између себе као једнаки? Да ли девојчице и дечаци различито комуницирају са својим наставницима (мушким и женским)? Да ли се родни стереотипи одражавају на план и програм рада који ученици уче, у уџбеницима које користе и да ли су места за забаву и ваннаставне активности у вашој школи отворени и доступни девојчицама и дечацима?

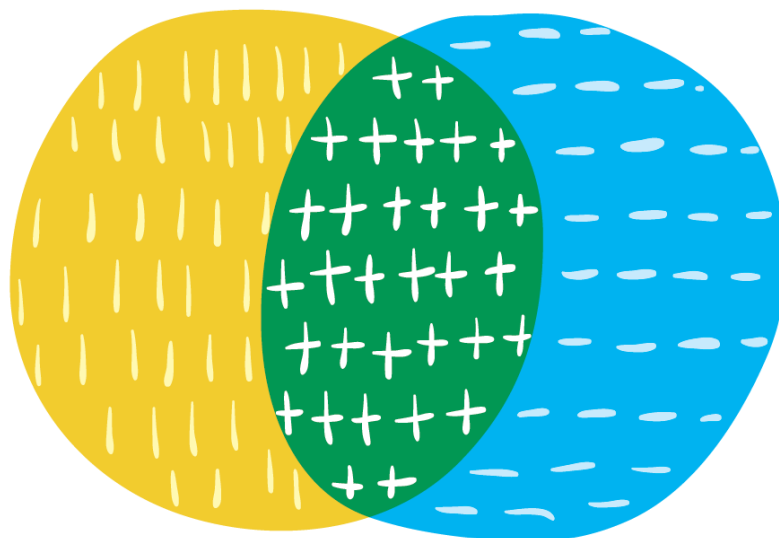
Циљ процене родне осетљивости ваше школе је промовисање родне равноправности. Овај напор да се премости јаз који постоји између девојчица и дечака у погледу школске климе и процеса поучавања и учења захтева частан приступ који иде корак по корак.

Припрема

Које кораке предузети?

1. Оформи́те тим који ће радити током целог процеса. Започните заједничком дискусијом о приступима који су одговарајући и поново прегледајте листу индикатора.
  - a. Select the ones you consider important for your school.
  - b. Add indicators you feel are missing.
  - c. Fill in the form with about ten indicators you find important. Be sure to choose some that you do well and some where you need additional development.

2. Припремите план акције за тим и временски оквир за прву процену, што ће бити полазна тачка за наредни развој. У процену укључите следеће:
  - a. Ученике
  - b. Наставнике
  - c. Остале запослене
  - d. Родитеље
  - e. Школски одбор
  - f. Чланове локалне заједнице са којима сарађујете
  - g. ...

3. Сачините акциони план са временским оквиром. Нека садржи
  - a. Профил школе након прве процене.
  - b. Кораке које је потребне предузети (у наредних шест месеци).
  - c. Наредну процену научног у вези развоја

24 могућа индикатора преко којих процењујете родно уравнотежено образовање и понашање у вашој школи:

- 1) Школа има мисију и/или визију и спроводи политику против родне дискриминације у пракси која се тиче упис деце а и поучавања / учења.
- 2) Девојчице и дечаци имају једнак приступ бесплатном и обавезном образовању.
- 3) Девојчице и дечаци равноправно учествују у доношењу правила у учионици и школи и одредбама које се тичу дисциплинских мера, посебно у погледу превенције дискриминације, насиља и злостављања.
- 4) Родитељи и представници заједнице једнако цене жене и мушке наставнике.
- 5) Девојчице имају приступ хигијенским производима и објектима у школи.
- 6) Девојчице имају једнаки приступ, исте могућности за физичку игру и друге ваннаставне активности као дечаци.
- 7) План и програм одражава реалност и свакодневне животне потребе девојчица и дечака. Ако то није случај, саветују се допуне курикулума колико год је то могуће.
- 8) Материјал за наставу и учење који се дају ученицима једнако осликава девојчице и дечаке различитог социо-економског порекла са истим потенцијалима и поштовањем.
- 9) Материјал за учење који обезбеђује школа су ослобођени родне пристрасности (нпр. термини 'он' и 'она' се једнако користе).
- 10) Улоге, одговорности и активности девојчица и дечака одражавају баланс моћи и одлучивања.
- 11) Родни стереотипи се примењују и у обрнутом смеру (нпр. девојчице могу бити доктори или научници, а дечаци наставници или медицинске сестре / техничари).
- 12) Девојчице и дечаци приказани на фотографијама, графиконима и илустрацијама су једнако заступљени и имају исти статус (без родних стереотипа).
- 13) Девојчице и дечаци су једнаки на лидерским позицијама и приказани су као 'хероји'.
- 14) Према девојчицама и дечацима се једнако односи у подручју њиховог самопоуздања, интелигенције и вештина решавања проблема.
- 15) Сви наставници очекују и охрабрују девојчице и дечаке да једнако доприносе и учествују у учењу и другим школским активностима.
- 16) Сви наставници једнако вреднују ставове и виђења девојчица и дечака.
- 17) Сви наставници верују да и девојчице и дечаци могу остварити исте компетенције у свим наставним предметима, укључујући писменост, рачунање, природне науке и животне вештине.
- 18) Наставници су обучени да примећују родне пристрасности у наставним материјалима, школском окружењу, свом личном раду и могу их исправљати.
- 19) Надлежни у школи се једнако односи према женским и мушким наставницима.
- 20) Жене из локалне заједнице са одређеним специјализацијама или посебним знањима се позивају у школу и добродошле су као ресурс и пример.
- 21) Девојчице и дечаци су сигурни да могу да бирају наставне предмете који се више не виде као традиционално женски или мушки.
- 22) Девојчице се подстичу да буду одличне у математици и природним наукама.
- 23) Девојчицама и дечацима се подједнако додељују главне одговорности, вођења одељења или групе у одређеним активностима.
- 24) Обезбеђује се иста заступљеност девојчица и дечака у савету школе или другим школским активностима.

Акција

Изаберите, као тим, 10 индикатора са листе.

Изабрани индикатори у вези родности	Статус овог индикатора у мојој школи од 1 до 10.	Кораци које је потребно предузети (прикупљају их тимови за дискусију).
1)	1.....10	
2)	1.....10	
3)	1.....10	
4)	1.....10	
5)	1.....10	
6)	1.....10	
7)	1.....10	
8)	1.....10	
9)	1.....10	
10)	1.....10	

1. На основу листе која се налази изнад, припремите материјале у папирној форми или на флипчарт папиру које ћете дати свим заинтересованим актерима који су укључени у процес процене.
2. Организујте округли сто са различитим актерима (ученици, наставници, запослени, родитељи, школски одбор итд.). Они се, након тога, могу срести на приликама попут школских догађаја или договорених састанака, у складу са тиме колико су доступни.
3. Нека изложе своју процену и дају коментаре.
4. Дајте им задатак да дођу са предлогом за унапређивање.
5. У свом тиму прикупите све коментаре и предлоге.
6. Разрадите јасан и значајан акциони план у наредних 6 до 12 месеци.
7. Упознајте све заинтересоване актере са главним планом.
8. Планирајте нови период за процену (транспарентност је на првом месту!).

Људска права у школи -Тема 5:

Процена укључености породице, заједнице и ученика у развој школе базиране на људским правима

Свест

Примена принципа људских права је задатак који неизбежно укључује владе, како је предвиђено статутом свих основних конвенција о људским правима, укључујући и оне које су о образовању. У исто време све више демократских друштава препознаје ограничене могућности својих влада да примене стандарде и принципе људских права једино уколико су сви људи активно укључени и придржавају их се. Да би људска права постала реалност морају их сви подржати и поштовати, укључујући породице, школе и друге институције које пружају услуге ученицима, као и заједница и сви нивои управе.

Посебно овде треба да схватите колико су блиско повезане Универзална декларација о људским правима УН и Конвенција о правима детета (погледајте кратку историју у наставку). Конвенција о правима детета такође осветљава примарни значај родитеља и породице у заштити дечјих права. Међутим, овде постоји погрешна перцепција о томе да Конвенција о правима детета преузима одговорност за децу далеко од родитеља и других законских старатеља да би више овлашћења пренели на владе.

Међутим, то није тако. У више чланова Конвенција се изричито позива на значај родитеља и породице, чиме се налаже владама да заштите и помажу породицама у испуњавању њихове суштинске улоге као одгајатеља своје деце. Позива владе да поштују одговорност родитеља и старатеља, правне заступнике и друге ради пружања одговарајућих смерница.

1945	Након 2. светског рада многе нације свеа су се сложиле да оформе унију – чиме су основале УН, што су Уједињене нације . Заједничким снагама су желеле да подрже мир и слободу у свету.
10 децембар 1948	На данашњи дан Уједињене нације су усвојиле Универзалну декларацију о људским правима . Ова основна права свих људи света су се примењивала и на децу. Као признање несрећа са којима се носе бројна деца, разумевање права је редефинисано тако да гарантују деци посебни положај и заштиту.
1950	Земље чланице УН-а су након тога неколико година расправљале о предложеном првом нацрту декларације о дечијим правима.
20 новембар 1959	Тог дана Генерална скупштина Уједињених нација је усвојила Декларацију о људским правима која дефинише дечја права као права на заштиту, образовање, здравствену заштиту, уточиште и добру исхрану. Иако ова декларација није била обавезујућа за државе чланице, означава први велики међународни документ и консензус о основним принципима дечјих права .
1979	У целом свету ова година се обележавала као Година детета. О дечјим правима се свуда промишљало и дискутовало. У циљу добробити деце, све више људи је желело да се ова права детаљније разраде и, што је још важније, буду правно обавезујућа.
20 новембар 1989	Тог дана Генерална скупштина Уједињених нација је једногласно усвојила Конвенцију о правима детета . Од тада су владе готово свих држава света потписале Конвенцију о правима детета.

Конвенција се такође снажно залаже за учешће деце и подржавање њиховог права на партиципацију, посебно: право на приступ информацијама, право на изражавање, право на учешће у доношењу одлука (које се тичу детета) и право на удруживање. Како би унапредили право на учешће у контексту школе, потребно је да обезбедите повољно окружење унутар образовне институције, породице, заједнице и друштва у целини. У овом контексту, питања као што су инклузија, језици, нетелесно кажњавање, безбедно окружење и родна равноправност имају пресудну улогу.

Према томе, процена свеобухватности школског приступа укључивању ученика, породице и заједнице захтева разматрање три кључна подручја учинка, посебно:

1. Механизми којима ученици могу изразити своје ставове и виђење о школском раду, школском животу и учешћу у организацији школе.
2. Механизми за изградњу партнерства на релацији школа – породица ради руковођења и управљања школом, развоја и заштите ученика и
3. Механизми за изградњу партнерства на релацији школа – локална заједница ради руковођења подршке, заштите ученика и унапређивања саме заједнице.

Припрема

Које кораке предузети?

1. Оформи́те тим који ће радити током целог процеса. Започните заједничком дискусијом о приступима који су одговарајући и поново прегледајте листу индикатора.
  - a. Одаберите оне које сматрате важним за вашу школу.
  - b. Додајте индикаторе који недостају.
  - c. Испуните листу од десет индикатора које сматрате важним. Водите рачуна о томе да сте јаки у погледу неких индикатора које бирате, док вам за друге треба додатни развој и учење.

2. Припремите план акције за тим и временски оквир за прву процену, што ће бити полазна тачка за наредни развој. У процену укључите следеће:
  - a. Ученике
  - b. Наставнике
  - c. Остале запослене
  - d. Родитеље
  - e. Школски одбор
  - f. Чланове локалне заједнице са којима сарађујете.
  - g. ...

3. Сачините акциони план са временским оквиром. Нека садржи
  - a. Профил школе након прве процене.
  - b. Кораке које је потребне предузети (у наредних шест месеци).
  - c. Наредну процену научног у вези развоја

18 могућих индикатора за процену нивоа укључености различитих актера у вашој школи:

- 1) Школа унапређује међусобну комуникацију између ученика на начин који је у складу са демократским методама (нпр. узајамно поштовање, сарадња, критичко мишљење и разумевање ради решавања проблема).
- 2) Школа обезбеђује и поздравља могућности за ученике како би изразили своје ставове и виђења у вези активности и живота у школи.
- 3) Школа има механизме – као што су школске новине или неку публикацију, огласну таблу за ученике, кутију за мишљење или алате за анкетирање ученика – како би ученици имали могућност да изразе своје мишљење и бриге у вези значајних питања која се тичу школе и заједнице.
- 4) Школа укључује ученике на састанке и сесије планирања које се тичу њихове добробити.
- 5) У школи је активан ученички парламент.
- 6) Сви ученици имају једнаке могућности да учествују у руковођењу и управљањем школских клубова, тимова и удружења.
- 7) Школа има удружење родитељи – наставник који се редовно састаје и има писани план рада.
- 8) Школа обезбеђује разумљиве, приступачне и добро публиковане процесе којима се утиче на доношење одлука, покрећу се питања или недоумице, жали се на одлуке и решавају проблеми.
- 9) Школа дели информације о школским реформама, политикама, дисциплинским процедурама, начинима оцењивања и школским циљевима.
- 10) Информације о школским активностима школа редовно шаље родитељима и члановима школског одбора.
- 11) Родитељи осећају да су добродошли да постављају питања или дискутују о питањима која се тичу њиховог детета/ деце у школи.
- 12) Школа подстиче родитеље и помаже им да помогну ученицима да консолидују своје учење код куће када се то сматра потребним.
- 13) Школа комуницира са родитељима о пожељном и прихватљивом понашању ученика и њиховим достигнућима, не само о инцидентима због неприхватљивог понашања или о грешкама.
- 14) Родитељи обавештавају школу о свим значајним променама које се догађају у децем дому, како би им се обезбедила адекватна помоћ, уколико је потребна.
- 15) Школа је повезана са локалном самоуправом и надлежнима у заједници и са другим заинтересованим учесницима, реагује на потребе заједнице и пружа могућности са члановима заједнице у настојању да повећа приступ и добробит свих ученика у школи без обзира на њихово порекло или способности.
- 16) Заједница помаже школи да дође до ученика који су искључени из школе.
- 17) Жене и мушкарци из заједнице са специјализованим знањима или вештинама се позивају и добродошли су на часове као особе из окружења.
- 18) Школа развија партнерство са локалним предузећима, групама грађана и невладиним организацијама (НВО) ради унапређивања учења ученика и пружања помоћи породицама

Акција

Изаберите, као тим, 10 индикатора са листе.

Изабрани индикатори у вези укључености	Статус овог индикатора у мојој школи од 1 до 10.	Кораци које је потребно предузети (прикупљају их тимови за дискусију).
1)	1.....10	
2)	1.....10	
3)	1.....10	
4)	1.....10	
5)	1.....10	
6)	1.....10	
7)	1.....10	
8)	1.....10	
9)	1.....10	
10)	1.....10	

1. На основу листе која се налази изнад, припремите материјале у папирној форми или на флипчарт папиру које ћете дати свим заинтересованим актерима који су укључени у процес процене.
2. Организујте округли сто са различитим актерима (ученици, наставници, запослени, родитељи, школски одбор итд.). Они се, након тога, могу срести на приликама попут школских догађаја или договорених састанака, у складу са тиме колико су доступни.
3. Нека изложи своју процену и дају коментаре.
4. Дајте им задатак да дођу са предлогом за унапређивање.
5. У свом тиму прикупите све коментаре и предлоге.
6. Разрадите јасан и значајан акциони план у наредних 6 до 12 месеци.
7. Упознајте све заинтересоване актере са главним планом.
8. Планирајте нови период за процену (транспарентност је на првом месту!).

